

ILM FAN XABARNOMASI

Ilmiy elektron jurnali

EMPIRIK TA'LIM MUHITIDAGI TA'LIM JARAYONINING O'ZIGA XOS JIHATLARI

Mamatova Sayyara Shavkatovna

*Urganch davlat universiteti "Yengil sanoat texnologiyalari va jihozlari"
kafedrası o'qituvchisi,
sayyaram87@gmail.com*

Empirik ta'lim – bu ma'lumotlarni to'plash, tahlil qilish va ular asosida qarorlar qabul qilish jarayonidir. U insonning atrofidagi olamni tushunish va undan foydalanish qobiliyatini oshirishga qaratilgan. Empirik ta'lim muhitidagi ta'lim jarayoni esa amaliyot va nazariy bilimlarni integratsiya qilishga asoslanadi, bu esa talabalarning faol qatnashishini ta'minlaydi. Empirik ta'lim, asosan, faktlarga, tajribalarga va eksperimentlarga tayanib bilimlarni to'plashni va fahmlashni o'z ichiga oladi. Uning asosi o'z tajribasini, aniq va real ma'lumotlarni erishishga qaratilgan. Empirik ta'lim muhitidagi jarayon, talabalarning bilimlarini faol ravishda oshirish, tanqidiy fikrlashni rivojlantirish va ijodiy hal qilish qobiliyatlarini shakllantirishga xizmat qiladi. Empirik ta'lim muhiti – bu talabalarning haqiqiy hayotdagi tajribalarini hisobga oladigan va ularni nazariy bilimlar bilan birlashtirgan joy. Ushbu muhitda talabalar mustaqil tadqiqotlar olib borishlari, ta'lim jarayonidagi ma'lumotlarni yig'ishlari va ularni tahlil qilishlari mumkin. Empirik ta'lim muhitida ta'lim jarayonining bir nechta asosiy aspektlari bor:

1. Faollik aspekti – ushbu muhitda talabalar aktiv qatnashadilar. Ular turli amaliyotlar, eksperimentlar va proyektlar orqali o'z bilimlarini qo'llash imkoniyatiga ega.
2. Tadqiqotga asoslangan yondashuv aspektida talabalar o'z mustaqil tadqiqotlari orqali bilimlarni o'zlashtiradilar. Bu, o'z navbatida, tanqidiy fikrlash va muammolarni hal qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi.
3. Munosabat va hamkorlik aspekti – empirik ta'lim muhiti jamoa bo'lib ishlashni talab qilganligi tufayli talabalar bir-birlari bilan muloqot qilib, fikr almashadilar, bu esa ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantiradi.

Empirik ta'lim muhiti talabalar uchun quyidagi afzalliklarni taklif etadi:

1. Qaror qabul qilish qobiliyati afzalligi – bu muhitda talabaning tajriba va faktlarga asoslangan qarorlarni qabul qilish qobiliyati rivojlanadi, bu esa hayotda ham muhim ahamiyat kasb etadi.
2. Ko'nikmalarni rivojlantirish muhiti – talabalarda faol ishtirok, eksperimentlar va amaliyot olib borish ko'nikmalarni shakllantiradi.
3. Tadqiqot va tahlil – bu muhitda talabalar mustaqil tadqiqotlarni olib borishlari va ma'lumotlarni samarali tahlil qilish imkoniyatiga ega bo'lishadi.
4. Ijodiy fikrlash muhiti – ushbu muhitda empirik metodlar talabalarda ijodiy yondashuvlarni rivojlantirishga yordam beradi. Tajribalardan olingan natijalar talabalarda innovatsion fikrlash ko'nikmalarini hosil qiladi.

Empirik ta'lim jarayonida ta'lim jarayonining bosqichlari quyidagilardan iborat:

Birinchi bosqich, ya'ni ma'lumotlarni to'plash bosqichida talabalar o'z tadqiqotlari uchun tegishli ma'lumotlarni yig'adilar. Bu internet, kitoblar, hamda amaliyotlardagi faktlardan foydalanishni o'z ichiga oladi.

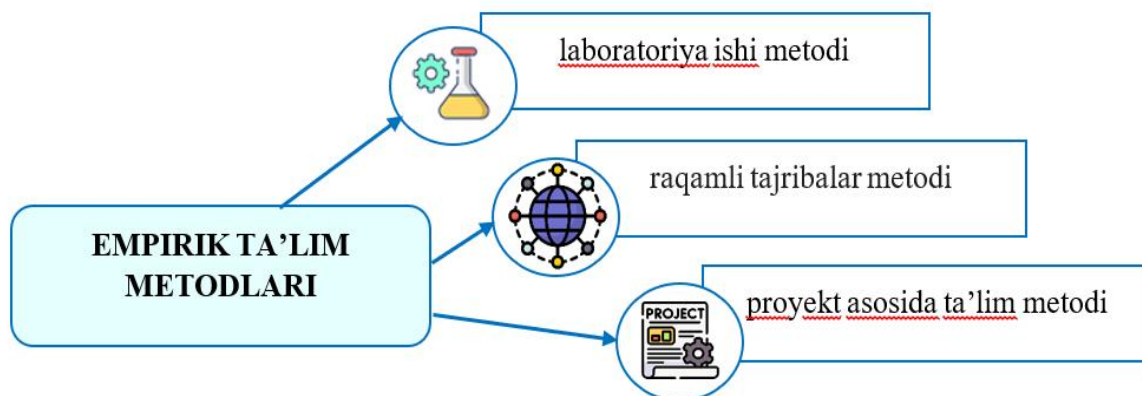
Ikkinchi bosqich, bu tadqiqot va eksperimentatsiya bosqichi bo'lib, talabalar o'z bilimlarini tekshirish uchun turli eksperimentlar olib borishadi hamda ushbu jarayonda eksperimentlarning

rejasini tuzish, turli kimyoviy yoki boshqa moddalarni tanlash va tahlil qilish ko'nikmalarini egallaydilar.

Uchinchi bosqichda tahlil va xulosalar bilan bog'liq masalalar hal etilib, topilgan ma'lumotlar tahlil qilinadi va xulosalar chiqariladi. Talabalar faktik ma'lumotlarni fahmlash va o'z bilimlarini qayta ko'rib chiqish imkoniga ega bo'lishadi. Keyingi to'rtinchi bosqich – fikr almashish bosqichi bo'lib, talabalar o'z xulosalarini jamoa bilan muhokama qilishadi. Bu, o'z navbatida, tadqiqot jarayonida yangi fikrlar va yondashuvlarni shakllantiradi. Yakuniy, beshinchi bosqich, ya'ni taqdimot bosqichida natijalar taqdim etiladi, bu esa ularning ishi bo'yicha fikr va mulohazalarni olish imkonini beradi.

Axborot texnologiyalari va zamonaviy ta'lim texnologiyalariga asoslangan empirik ta'lim metodlariga asosan quyidagilarni misol qilib keltirish mumkin (1-rasm):

1. Laboratoriya ishi metodi. Bu tadqiqotlar olib borish va eksperimentlar qilish uchun laboratoriya muhiti bo'lib hisoblanadi.
2. Number of experimental methods (raqamli tajribalar metodi) – bu modellar va simulyatsiyalar orqali real ssenariylarni yaratishga asoslangan hamda axborot texnologiyalari vositasida raqamli muhitda tashkil qilinadigan ta'lim metodi.
3. Project-based education (proyekt asosida ta'lim) – talabalarning jamoa bo'lib ishlashini talab qiluvchi loyiha ishi bilan bog'liq metod.

1-rasm. Empirik ta'lim metodlariga misollar

Empirik ta'lim muhitidagi ta'lim jarayonining asosiy bosqichlari an'anaviy dars mashg'uloti bosqichlaridan qisman farqlanib, ko'proq talabalarning tadqiqotchilik faoliyatini rivojlantirishga yo'naltirilgan bo'ladi. Birinchi navbatda dars mashg'uloti xususiyatidan kelib chiqib, ma'lumotlarni to'planadi, talabalar mavjud bilimlarini aniqlash va yangi ma'lumotlarni yig'ish uchun tadqiqot olib borishadi. So'ng tahlil va baholash bosqichida topilgan ma'lumotlarni tahlil qilish, xulosalar chiqarish va ularni baholash jarayoni amalga oshiriladi. Keyingi bosqichda tadqiqot natijalarini taqdim etish bilan bog'liq vazifalar ko'zda tutilgan bo'lib, talabalar o'z tadqiqotlari natijalarini prezentatsiya shaklida taqdim etishlari va jamoa bilan muhokama qilishlari mumkin. Yakuniy fikr almashish va xulosalar bosqichida talabalar ta'lim jarayonida jamoa bilan fikr almashish, yangilanishlar va xulosalarni qabul qilish ko'nikmalarini egallashlari uchun imkoniyat yaratib beriladi.

Xulosa sifatida aytish mumkinki, empirik ta'lim muhitidagi ta'lim jarayoni bilimlarning nazariy va amaliyotni integratsiyalashtirishga asoslangan. Ushbu yondashuv talabalarga faol, mustaqil va ijodiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga yordam beradi. Empirik ta'lim metodlari orqali talabalar o'rganish jarayonida shunchaki passiv ishtirok etmay, balki faol ishtirokchi bo'ladilar. Bu esa ularning kelajakdagi muvaffaqiyatligi uchun muhim ahamiyatga ega. Empirik ta'lim

muhitidagi ta'lim jarayoni o'z bilimlarini faol olish, mustaqil fikrlash, ijodiy va tanqidiy analiz qilish kabi ko'nikmalarni rivojlantiradi. Bu, talabalarning bilim olish jarayonini yanada samarali va qiziqarli qilgan holda, ularning kelajakdagi muvaffaqiyati uchun muhim ahamiyatga ega. Empirik ta'lim, shubhasiz, talabalarni real hayotda faol va samarali faoliyat ko'rsatishga tayyorlaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Aliyev B., Rafiqov G'. "Sotsiologiya". Toshkent, 2006. – 28 b.
2. Лебедев С.А. Методология научного познания. М.: "Проспект", 2015. – С. 51
3. Ilmiy bilish jarayonining tuzilishi: bilimlarning empirik va nazariy darajalari. Nazariy bilim darajasi. <https://m-eng.ru/uz/drenazh/struktura-processa-nauchnogo-poznaniya-empiricheskii-i-teoreticheskii-urovni.htm>
4. Sharifovna, T. Z. (2019). ORGANIZATIONAL-METHODOLOGICAL INTER-OBJECTIVE INTEGRATIONS IN TEACHING SPECIAL DISCIPLINES. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 7(12)*.
5. Тухтаева, З. Ш. (2012). Методика межпредметной преемственности в профессиональном образовании.
6. То'xtayeva, Z., Usmonova, N., & Umedova, M. M. (2023). BO 'LAJAK MUHANDISLARNING LOYIHALASH KO 'NIKMALARIGA QO 'YILADIGAN KASBIY TALABLAR. *Talqin va tadqiqotlar, 1(27)*.
7. Тухтаева, З. Ш., Каноатова, Д. С., & Жамолов, Ж. Т. (2019). Интеграционные процессы в развитии системы высшего образования в Узбекистане. *Вестник магистратуры, (4-3 (91)), 62*.
8. Сиддикова, С.Г., и Саиджонова, П.С. (2024). ВОПРОСЫ ЦИФРОВИЗАЦИИ МЕДИЦИНЫ В УЗБЕКИСТАНЕ. МЕЖДУНАРОДНАЯ НАУКА, ОБРАЗОВАНИЕ И НОВЫЕ ТЕХНОЛОГИИ ОБУЧЕНИЯ , 1 (4), 168-172.
9. Siddiqova, S. G. (2019). Elektron ta'lim resurslarining yangi avlodi: tahlillar, arxitektura, innovatsion sifatlar. Ta'lim, fan va innovatsiya. Ma'naviy-ma'rifiy, ilmiy-uslubiy jurnal, 1, 91-95.